

Vattengruppens synpunkter, SOU 2024:98 (lång version)

Avsnitt 14.6.10 Särskilt om prövning av tvångs- och ersättningsfrågor

Länsstyrelsens inställning

Länsstyrelsen instämmer i förslaget att den nya prövningsmyndigheten ska hantera frågor om tvångsrätt, ersättning- och skadestandsfrågor inom ramen för tillståndsprövningen. Samt att Mark- och miljödomstolen även fortsättningsvis ska hantera stämningssmål.

Synpunkter på förslaget

Vi delar utredningens uppfattning att det är mest effektivt om frågorna hanteras av prövningsmyndigheten. Vi håller med att dessa frågor sällan tynger tillståndsprövningen och att sambanden mellan villkorsfrågor och ersättningsanspråken gör att det är mest lämpligt att frågorna hanteras samlat. Det är även positivt att de sakägare som blir berörda av en gransknings- eller tillståndspliktig vattenverksamhet inte behöver bevaka sina intressen i två skilda processer.

Det är däremot inte självklart att en förvaltningsmyndighet faktiskt kan hantera dessa frågor då förvaltningslagen saknar processuella regler om till exempel vittnesförhör.

Avsnitt 14.7.6 och 15.2.3 om övergångsbestämmelser för de verksamheter som blir granskningspliktiga

Länsstyrelsens inställning

Länsstyrelsens motsätter sig förslaget i dess nuvarande lydelse och innan det har skett en fördjupad konsekvensutredning.

2025-04-09

Motivering till Länsstyrelsens inställning

Den föreslagna övergångsbestämmelsen innebär att alla verksamheter som påbörjats före ikraftträdandet och som inte har tillstånd enligt äldre bestämmelser ska lämna in en ansökan om miljötillstånd eller igångsättningsbesked senast den 1 juli 2030.

Förslagen i betänkandet innebär att i princip alla vattenverksamheter blir granskningspliktiga, om de inte omfattas av anmälningsplikten. Det finns många pågående vattenverksamheter som saknar tillstånd eller där tillståndsfrågan är oklar, till exempel gamla dammar och bortledande av yt- och grundvatten. Vissa av de vattenverksamheter som saknar tillstånd har tillämpat undantaget i 11 kap. 12 § miljöbalken. I och med förslaget att undantaget i 11 kap. 12 § miljöbalken fortsättningsvis bara ska gälla för anmälningspliktiga vattenverksamheter krävs tillstånd för alla andra vattenverksamheter.

Det är oklart hur många vattenverksamheter som träffas av övergångsbestämmelsens krav på att inom två år lämna in en ansökan om igångsättningsbesked. Vi ser en risk att det är många. Det finns till exempel cirka 10 000 dammar i Sverige och för många av dessa är tillståndsfrågan oklar. Samtidigt som många verksamhetsutövare tror att de har tillstånd enligt exempelvis äldre rättigheter, även om detta är osäkert. Enligt vattenmyndigheternas återrapportering 2021 saknar 53 % av de allmänna dricksvattentäkterna tillstånd till vattenuttag. En annan sannolikt stor kategori är grundvattenbortledningar, som idag saknar en anmälningspunkt. Det innebär att många verksamheter utförs utan tillstånd. Det här gäller bland annat äldre tunnlar, bergrum och liknande. Även andra ytvattenuttag och större pirar, vågbrytare och vallar till skydd mot havet kan omfattas av övergångsbestämmelsen.

Det finns med andra ord potentiellt ett mycket stort antal verksamheter, varav vissa samhällsviktiga, som på kort tid antingen behöver prövas eller kommer att utföras olovligen. Länsstyrelsen anser därför att det behöver ske en fördjupad utredning av de föreslagna övergångsbestämmelsernas konsekvenser för vattenverksamheter samt att vid behov föreslå särskilda övergångsbestämmelser.

Avsnitt 14.7.7 och 14.18.3 Vilka verksamheter och åtgärder bör omfattas av granskningsplikt? och

2025-04-09

Utredning för att fastställa lämpliga gränsvärden för granskningspliktiga verksamheter

Länsstyrelsens inställning

Länsstyrelsen instämmer i förslaget att det ska ske en översyn av vilka vattenverksamheter som istället för granskningsplikt skulle kunna omfattas av anmälningsplikt.

Det är av stor vikt att listan över granskningspliktiga vattenverksamheter ses över innan de nya bestämmelserna börjar gälla. Vi anser också att översynen behöver omfatta följande:

- om det finns vattenverksamheter som av nationella skäl alltid ska antas medföra en betydande miljöpåverkan och därmed tillhöra bilaga 1,
- en översyn av listan över anmälningspliktiga vattenverksamheter.

Vidare anser vi att Havs- och vattenmyndigheten ska vara delaktig i arbetet med översynen.

Motivering till Länsstyrelsens inställning

Principen bakom indelningen är bra

Länsstyrelsen är positiv till att på ett tydligare sätt definiera vilka vattenverksamheter som kräver miljötillstånd och vilka som endast omfattas av krav på anmälan. Den nya granskningsplikten är välkommen på så sätt att den möjliggör en enklare och snabbare prövning för vattenverksamheter som har en begränsad påverkan på miljön, men som inte ryms i anmälningsplikten.

Konsekvenser av att undantaget i 11 kap. 12 § miljöbalken tas bort för vattenverksamheter som kräver miljötillstånd

Eftersom förslaget är att undantaget i 11 kap. 12 § miljöbalken bara ska gälla anmälningspliktiga vattenverksamheter resulterar det i ett absolut krav på miljötillstånd för övriga vattenverksamheter. Även för vattenverksamheter med obetydlig påverkan på miljön och som inte kan anmälas. Som exempel kan nämnas att inga grundvattenbortledningar kan anmälas, vilket gör att alla kräver igångsättningsbesked. Oberoende av storleken på uttaget och om det är tillfälligt eller permanent. Anmälningslistan behöver därför ses över innan ändringarna genomförs.

2025-04-09

Översyn av anmälningspliktiga vattenverksamheter

Som vi nämnt ovan anser vi att anmälningslistan för vattenverksamheter behöver ses över, bland annat när det gäller grundvattenbortledning. Vi ser också att det kan finnas skäl att ytterligare nyansera vilka ytvattenuttag som lämpligtvis hanteras i en anmälan och om vissa mindre markavvattningar, som bara berör en fastighet, kan hanteras som en anmälan. Även lite större återställningsarbeten i vattendrag kan eventuellt hanteras i ett anmälningsförfarande.

Punkterna i bilaga 3 för vattenverksamheter är otydliga

Punkterna i listan över granskningspliktiga vattenverksamheter (87-103) behöver ses över. Det är inte alltid tydligt vilka verksamheter eller åtgärder som avses och de stämmer inte överens med definitionen av vattenverksamheter i miljöbalken. Det vore till exempel bra att använda sig av miljöbalkens definition av vattenkraftsverksamheter (11 kap. 6 § miljöbalken) i punkt 89 (anläggningar för produktion av vattenkraftsbaserad energi).

En annan otydlighet med listan kopplar till nuvarande definition av markavvattning (11 kap. 2 § miljöbalken). Punkt 93 (invallningar) kan vara en markavvattning och markavvattning finns med i punkt 87, utöver den egna punkten för markavvattning (97).

Anläggning av vattenledningar över långa avstånd, punkt 92, behöver inte nödvändigtvis vara en vattenverksamhet enligt miljöbalkens definition, då en vattenledning kan gå på land.

Avsnitt 14.7.13 Annan tillståndsplikt enligt miljöbalken m.fl. lagar

Länsstyrelsens inställning

Länsstyrelsens motsätter sig förslaget att länsstyrelsen ska pröva markavvattningsdispenser och att all markavvattning blir granskningspliktig.

Det har skett flera utredningar som granskat regelverket om markavvattning, bland annat SOU 2025:21 och ett nyligen redovisat regeringsuppdrag till Naturvårdsverket (Översyn av regelverk för att underlätta för återvätning). Innan det beslutas om en ny prövningsordning för markavvattningar behöver resultatet från dessa utredningar beaktas.

2025-04-09

Mer effektivt om samma myndighet prövar dispens och tillstånd
Utredningen föreslår att all markavvattning ska bli
granskningspliktig och hanteras av den nya prövningsmyndigheten.
Samtidigt föreslås att ansvaret för prövningen av dispens från
markavvattningsförbudet ska ligga kvar hos länsstyrelsen, "om
frågan inte uppkommer i ett miljöprövningsärende". Det är därför
oklart vilka markavvattningsåtgärder som skulle vara aktuella att
dispenspröva hos länsstyrelsen.

Vi ser inga tydliga skäl till att två separata myndigheter ska hantera
dispens respektive tillstånd till markavvattning. Däremot kan det ur
effektivitetssynpunkt vara bra att den nya prövningsmyndigheten
hanterar både dispensprövningen och frågan om miljötillstånd. Det
kan dock krävas en särskild bestämmelse som innebär att den nya
prövningsmyndigheten inte behöver pröva tillståndsfrågan om det
inte finns möjlighet att ge dispens.

Avsnitt 14.9.16 Justerad reglering om val av plats

Länsstyrelsens inställning

Länsstyrelsen motsätter sig förslaget om att lokaliseringsfrågan i
miljöbalksprövningen ska anses avgjord genom en fastställd
detaljplan eller motsvarande utan att kompletterande ändringar
införs i plan- och bygglagen.

Motivering till Länsstyrelsens inställning

Länsstyrelsen instämmer generellt i att dubbelprövningar är
tidsdrivande och genererar onödigt osäkerhet för
verksamhetsutövaren. Prövning av lokalisering i en detaljplan sker
dock utifrån andra förutsättningar än i en prövning enligt
miljöbalken, även om delar av underlaget som krävs vid
bedömningen kan användas i båda processerna. Så som detaljplaner
utformas idag saknas tillräcklig information om de planerade
åtgärderna eller verksamheterna för att frågan om lokalisering ska
kunna prövas enligt bestämmelserna i miljöbalken.

Beslutet om att fastställa en detaljplan tas av kommunen och sker
enligt plan- och bygglagen. Även om det finns utrymme för
länsstyrelsen att upphäva en detaljplan som inte är lämplig enligt
vissa specifika kriterier, saknas i dagsläget möjlighet att göra det
med hänsyn till påverkan på naturmiljön.

2025-04-09

Förslaget innebär också att redan beslutade detaljplaner och motsvarande äldre planer ska anses ha motsvarande värde vid lokaliseringsbedömningen. Det finns en uppenbar risk att lokaliseringen, i den mån verksamheten ännu inte är utförd, inte har prövats med ett miljöperspektiv. Exempelvis gäller detta i äldre planer, där områden för bryggor ofta pekas ut utan hänsyn till platsens lämplighet med dagens bedömningsgrund. I praktiken innebär en sådan bestämmelse att miljöbalksprövningen kringgås eftersom lokaliseringen, särskilt för vattenverksamheter, är avgörande för en verksamhets eller åtgärds lämplighet. Det är inte möjligt att hantera all tillkommande påverkan genom villkor.

I detaljplaneprocessen bedöms vidare endast driftskedet, det vill säga när verksamheten redan finns på plats. Vid vattenverksamheter uppstår huvuddelen av påverkan under byggskedet, som då alltså inte bedöms alls. Även om en vattenverksamhet, när den väl är på plats, skulle kunna vara lämplig ur miljösynpunkt, kan anläggandet av den medföra stor påverkan.

Länsstyrelsen anser därför att det inte är lämpligt att kommunens beslut om att fastställa en detaljplan för en viss verksamhet som också kommer kräva miljötillstånd ska likställas med en lokaliseringsprövning enligt miljöbalken. Det är också direkt olämpligt att en sådan ändring införs retroaktivt.

Avsnitt 14.9.20 Ny hantering av en ansökan om ändring eller beslut

Länsstyrelsens inställning

Länsstyrelsen anser att det ska införas en upplysningsplikt till tillsynsmyndigheten för ändringar som tillståndshavaren bedömer inte kräver någon förprovning.

Motivering till Länsstyrelsens förslag

I ändringstrappan föreslås att vissa ändringar vid befintlig verksamhet inte kräver förprovning om det är uppenbart att allmänna eller enskilda intresse inte påverkas. Enligt Länsstyrelsens erfarenhet leder undantag ofta till chansningar med ökat behov av tillsyn. Det kräver hög kompetens hos verksamhetsutövaren att kunna avgöra om allmänna eller enskilda intresse inte påverkas. Samtidigt är det viktigt att tillsynsmyndigheten kan få en tydlig uppfattning om verksamhetens omfattning, även för de delar som

2025-04-09

gäller utanför villkoren i tillståndet. Detta blir särskilt av vikt om flera mindre ändringar som skett utan tillsynsmyndighetens kännedom i förlängningen leder till en påverkan på miljön.

Länsstyrelsen anser därmed att sådana ändringar där verksamhetsutövaren bedömer att det är uppenbart att allmänna eller enskilda intresse inte påverkas ska rapporteras till tillsynsmyndigheten. Detta ger tillsynsmyndigheten en större möjlighet att agera om det finns risk för negativ påverkan på människors hälsa och miljön.

Avsnitt 14.9.24 Särskilt om moderna miljövillkor för tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel

Länsstyrelsens synpunkter

Utredningen föreslår att de särskilda bestämmelser som gäller för moderna miljövillkor för produktion av vattenkraftsel bör upphöra att gälla när en första prövning av svensk vattenkraft har genomförts. Efter detta anser utredningen att de nya bestämmelserna om omprövning enligt 24 kap. 5 § miljöbalken är tillräckliga. Skyldigheten för verksamhetsutövaren att själv se till att verksamheten har moderna miljövillkor tas bort.

Länsstyrelsen anser att det är angeläget med en reglering som säkerställer att tillstånden för vattenkraftsverksamheter hålls uppdaterade och är förenliga med EU-rätten. Ansvar för att tillstånden är uppdaterade behöver ligga på tillståndshavaren, inte tillsynsmyndigheten. I detta sammanhang är det värt att nämna att EU-kommissionen har den 16 december 2024 ifrågasatt Sveriges genomförande av de krav som följer av vattendirektivet. Kritiken gäller bland annat att nuvarande intervall med vilka tillstånden omprövas (40 år) inte är tillräckligt. I regeringens svar på kritiken anges särskilt de befintliga kraven på regelbunden omprövning av villkoren på verksamhetsutövarens initiativ.

Länsstyrelsen anser att det finns skäl att vidga kravet på verksamhetsutövarna att hålla sina tillstånd uppdaterade till andra vattenverksamheter och miljöfarliga verksamheter. Se mer om detta i avsnittet "Behov av tidsbegränsade tillstånd" nedan.

2025-04-09

Avsnitt 14.9.25 Ingen rätt till ersättning för myndighetens och motpartens kostnader

Länsstyrelsens inställning

Länsstyrelsen motsätter sig förslaget att möjligheten att begära ersättning för rättegångskostnader i miljöprövningar som gäller vattenverksamheter tas bort. Åtminstone till dess att det finns en ny finansieringslösning som säkerställer att länsstyrelsen tilldelas resurser som möjliggör vårt deltagande i prövningar av vattenverksamheter.

De ekonomiska konsekvenserna av att länsstyrelsen inte längre kan begära ersättning för rättegångskostnader är kraftigt underskattade.

Motivering till Länsstyrelsens inställning

Utredningen menar att de finansiella konsekvenserna av att länsstyrelsen inte kommer att kunna begära ersättning för rättegångskostnader i prövning av vattenmål är liten. Detta baseras på uppgiften att intäkterna totalt för alla länsstyrelser uppgick till cirka 3 miljoner kronor för 2023, utifrån statistik från Naturvårdsverket.

Vi kan konstatera att uppgifterna från Naturvårdsverket är grovt underskattade, till exempel anges en intäkt på 0 kr för nio länsstyrelser. I verkligheten är det många länsstyrelser som finansierar en fjärdedel till en heltidstjänst/år med ersättningen. Värt att notera är att detta är intäkter som direkt tillfaller länsstyrelsen och att kopplingen mellan den tid som myndigheten lägger på prövningen, och sökandes kostnader, blir mycket tydlig.

Vi anser att det finns starka skäl att behålla möjligheten för länsstyrelsen att begära ersättning för den tid som läggs på prövning av gransknings- och tillståndspliktiga vattenverksamheter. Samt att man bör överväga att införa ett liknande system för miljöfarliga verksamheter.

Finansieringssystemet för vattenverksamheter och för miljöfarliga verksamheter ser mycket olika ut. Till exempel finns inte årliga prövnings- och tillsynsavgifter på motsvarande sätt som för miljöfarliga verksamheter. Innan det finns ett system som gör att verksamhetsutövaren finansierar de kostnader som länsstyrelserna har för att tillvarata de allmänna intressena i miljöprövningar för vattenverksamheter bör nuvarande system finnas kvar. Annars är

2025-04-09

risker stor att arbetsuppgiften att delta aktivt i provningar prioriteras ned.

Länsstyrelsen bedömer vidare att det framstår som orimligt att den som överklagar ska stå för kostnaderna för att kungöra, förordna om sakkunnig och att hålla sammanträde i överklagningsmål. Det innebär sannolikt i praktiken en inskränkning i 16 kap. 13 § miljöbalken, så väl som den faktiska möjligheten för enskilda att överklaga.

Avsnitt 14.9.26 Miljöbok med förteckning över miljötillstånd och igångsättningsbesked

Länsstyrelsens inställning

Länsstyrelsen instämmer i utredningens förslag att den nya provningsmyndigheten ska ansvara för miljöboken och hålla en förteckning över alla miljötillstånd och igångsättningsbesked.

Det är mycket angeläget att det finns en förteckning av alla beslut om miljötillstånd för att ge en heltäckande överblick. Det är bra om förteckningen finns i ett webbaserat GIS-system och att besluten kan laddas ner.

Avsnitt 14.8.4 Nytt granskningsförfarande

Synpunkter gällande möjligheten att följa tidsfrister

I betänkandet ersätts den befintliga bestämmelsen i 22 kap. 13 § miljöbalken av 20 kap. 24 § miljöbalken, men med motsvarande innehåll. Bestämmelsen gäller möjligheten för

provningsmyndigheten att inhämta ett yttrande från

Vattenmyndigheten gällande miljökvalitetsnormen för vatten.

Erfarenheter från idag är att en sådan process kan ta mycket lång tid, särskilt om den hamnar hos regeringen för provning. Vi ser en stor risk att tidsfristen på tre + tre månader inte kan följas.

Det är viktigt att denna problematik synliggörs och hanteras, till exempel genom möjlighet till ytterligare tidsfrister eller "stoppa klockan". Man kan också överväga ett krav på sökande att redan i granskningsunderlaget ange om de anser att det finns anledning att inhämta yttrande från Vattenmyndigheten.

2025-04-09

Utöver detta ser vi också att det finns en risk att hanteringen av tvångsrätt, skadestånd- och ersättningsfrågor inom ramen för miljöprovningen kan leda till svårigheter att följa tidsfrister.

Avsnitt 14.9.24 om ansökan om omprövning

Länsstyrelsens inställning

Länsstyrelsen anser att förslagen i betänkandet inte kommer att leda till att tillsynsmyndigheten har möjlighet att initiera omprövningar i högre grad än idag.

Vi motsätter oss förslaget att Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket inte längre ska kunna initiera omprövning.

Motivering till Länsstyrelsens inställning

Det blir inte lättare att initiera omprövning

Att omprövning av vattenverksamheter inte skett i större utsträckning hittills beror främst på att det underlag som behöver tas fram är förhållandevis omfattande. Detta i kombination med brist på riktad finansiering för tillsyn har gjort att omprövningar har prioriteras ner.

Länsstyrelsen ser därmed positivt på att möjligheten för tillsynsmyndigheten att ansöka om omprövning ska förenklas. Vi saknar dock konkreta förslag som faktiskt möjliggör detta. Det kommer fortsatt krävas utredningar från tillsynsmyndighetens sida i fråga om vad som ska ingå i ansökan. Förslagsvis borde tillsynsmyndigheten i högre grad kunna ansöka om omprövning med specificering av vilka krav som inte efterlevs samt motivering och lämpliga förslag på villkor. Om prövningsmyndigheten samtycker bör de sedan hämta in nödvändigt underlag för omprövning från verksamhetsutövaren.

Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket ska också kunna inleda en omprövning

Att initiera en omprövning kan vara mycket resurskrävande avseende såväl personal som utredningskostnader och det kommer att vara svårt för tillsynsmyndigheten att prioritera detta arbete även fortsättningsvis. Det finns tillfällen där det kan vara mycket angeläget ur ett nationellt perspektiv att ett tillstånd omprövas. Vi anser därför att våra tillsynsvägläggande myndigheter, Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket, ska behålla möjligheten

2025-04-09

att initiera omprövning i särskilt angelägna fall. Vi ser ingen risk att detta skapar en otydlighet om vart det primära ansvaret att ansöka om omprövning ligger.

Det är inte heller rimligt att de nationella myndigheternas möjlighet att bevaka det nationella perspektivet av behov av omprövning är att ta kontakt med tillsynsmyndigheten och övertala dem att initiera en omprövning. Särskilt inte då en omprövning även fortsättningsvis kommer att vara mycket resurskrävande.

Avsnitt 14.10.4 Vad ska en ansökan om igångsättningsbesked innehålla?

Länsstyrelsens synpunkter

Det finns ett generellt förslag om vad som ska ingå i en ansökan om igångsättningsbesked. För vindkraft- och solcellsparker föreslås däremot särskilda punkter som överensstämmer med de huvudsakliga punkter som gäller för vindkraftparker enligt 25 a § förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Länsstyrelsen ser vissa risker med att ange särskilda punkter som styr ansökan, särskilt då punkterna har sin utgångspunkt i miljöfarlig verksamhet. Detta då det är vanligt att vindkraftparker och solcellsparker även omfattar anmälnings- eller tillståndspliktiga vattenverksamheter.

Med ett nytt prövningssystem ökar möjligheten att sampröva miljöfarliga verksamheter som exempelvis sol- och vindkraftsparker med vattenverksamhet, vilket är positivt. Med en specificering med utgångspunkt enbart ur miljöfarlig verksamhet om vad som ska ingå i en ansökan ser Länsstyrelsen en risk att frågor relaterade till vattenverksamhet inte tas hänsyn till i den utsträckning som krävs. Det finns därför ett behov att se över om det behöver tydliggöras att frågor relaterat till åtgärder i ett vattenområde också behöver ingå i ansökan.

Om särskilda punkter i ansökan för vissa verksamheter ändå blir vald utgångspunkt bör det också vara lämpligt att utreda om det inte är mer ändamålsenligt att punkter som berör en särskild typ av verksamhet ingår i föreskrifter snarare än lagrum. Med tiden kan ytterligare verksamheter för energiproduktion eller andra liknande verksamheter där det finns behov av särskild redovisning inför igångsättningsbesked tillkomma. Ändringar i sådana skeden kan behöva ske snabbt, och nuvarande förslag och rådande system att ha dessa i förordning begränsar denna möjlighet.

2025-04-09

Avsnitt 14.12.2 Moderna miljövillkor för tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel

Länsstyrelsens inställning

Länsstyrelsen instämmer i förslaget att de nya bestämmelserna i miljöbalken inte ska tillämpas vid prövning av tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel om verksamheten omfattas av en sådan nationell plan för moderna miljövillkor som avses i 11 kap. 28 § miljöbalken.

Det krävs däremot ett klargörande för att säkerställa att alla prövningar som omfattar så kallade NAP-anläggningar ingår i övergångsbestämmelsen. Det vill säga ansökan om tillstånd enligt 11 kap. 9 § miljöbalken och ansökan om ändring enligt 16 kap. 2a § miljöbalken.

Länsstyrelsens synpunkter på förslaget

Vi delar utredningens uppfattning att det är mest effektivt att prövningen fortsatt handläggs av Mark- och miljödomstolen. Mark- och miljödomstolarna har som utredningen säger redan tillförts resurser för att kunna hantera de omfattande prövningarna. Om man byter prövningsmyndighet efter att prövningarna pågått i flera år finns en stor risk att man tappar fart.

Detta sagt så finns det också nackdelar med förslaget att prövningarna ska ligga kvar hos Mark- och miljödomstolen. Till exempel finns många så kallade "mellanliggande anläggningar" som inte omfattas av nationella planen, men som behöver åtgärdas för att kunna uppnå största möjliga vattenmiljönytta. Dessa anläggningar kommer att hanteras av den nya prövningsmyndigheten vilket försvårar möjligheten att få den eftersträvade helhetssynen på påverkan på vattendragen och miljökvalitetsnormen för vatten.

Alla prövningar som omfattar NAP-anläggningar behöver omfattas av övergångsbestämmelsen

Det behöver tydliggöras att det inte bara är omprövning för moderna miljövillkor enligt 24 kap. 10 § miljöbalken som ska omfattas av övergångsbestämmelsen. Övergångsbestämmelsen behöver även inkludera tillståndsprövningar och ansökningar om ändringstillstånd för vattenkraftsverksamheter som ingår i den nationella planen.

2025-04-09

Detta behövs då alla vattenkraftsverksamheter som ingår i den nationella planen idag inte har ett tillstånd, eller så är tillståndsfrågan oklar. Det kan därför bli aktuellt med en tillståndsprövning enligt 11 kap. 9 § miljöbalken för att få moderna miljövillkor, antingen för hela eller delar av verksamheten.

Det är även rimligt att Mark- och miljödomstolen fortsatt hanterar ändringstillstånd för vattenkraftsverksamheter som är anmälda till den nationella planen men som ännu inte genomgått en prövning för moderna miljövillkor.

Avsnitt 14.14.1 Behov av en effektiv och enhetlig tillsyn

Länsstyrelsens synpunkter

Länsstyrelsen anser att det finns stora utmaningar med den föreslagna förskjutningen från prövning till tillsyn. En mer aktiv tillsynsmyndighet förutsätter bland annat att det finns tillräckliga resurser. Detta finns inte idag för tillsyn av vattenverksamheter och förslagen i betänkandet tar inte tillräckligt hänsyn till detta.

Länsstyrelsen anser att konsekvensanalysen underskattar resursbehovet för tillsyn inklusive omprövning. Tillsyn inkluderar platsbesök, dialog, eventuell åtalsanmälan, biologisk- och juridisk utredning samt någon form av beslut. Eftersom tillsyn inom vattenverksamhet varit eftersatt under lång tid saknas standarder och gemensamma förhållningssätt, och verksamhetsutövare är dessutom ovana vid tillsyn. Detta leder inte sällan till överklagan där miljöbalkens krav ofta ifrågasätts eller åberopande av undantagen i 11 kap. 12 § miljöbalken. Vidare saknas tydlig praxis i frågor bland annat gällande krav på verksamhetsutövarens egenkontroll. I andra fall är praxis kontinuerligt föränderlig, till exempelvis gällande äldre rättigheter.

Avsnitt 14.14.3 och 14.20.4 om miljörapporter

Länsstyrelsens inställning

Länsstyrelsen instämmer i förslaget att kravet på miljörapport för tillståndspliktiga och granskningspliktiga vattenverksamheter ska ses över.

Vi anser dessutom att Havs- och vattenmyndigheten ska ges föreskriftsrätt när det gäller miljörapporter och att myndigheten ska

2025-04-09

vara involverad i arbetet med att se över vilka verksamheter som ska omfattas av krav på miljörapport.

Vi anser utöver detta att Havs- och vattenmyndigheten ska ges motsvarande befogenheter som Naturvårdsverket att meddela föreskriver om den som bedriver en vattenverksamhet ska utöva kontroll enligt 26 kap. 19 § miljöbalken (9 § förordning om verksamhetsutövares egenkontroll).

Motivering till Länsstyrelsens inställning

Frågan om införande av miljörapporter för vissa vattenverksamheter har som utredningen lyfter föreslagits i tidigare utredningar. Det är också ett behov som Havs- och vattenmyndigheten lyft till regeringen vid ett par tillfällen. Frågan omfattas också delvis av miljötillståndsutredningens tilläggsdirektiv KN 2023:02, men då med fokus på att bidra med underlag för att generera mer tillförlitliga klassningar gällande miljökvalitetsnormen för vatten.

Länsstyrelsen anser att det redan idag är möjligt att besluta att alla vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel (11 kap. 6 § miljöbalken) ska omfattas av kravet på miljörapport. Utöver detta behöver det utredas om till exempel vattenuttag för allmän dricksvattenförsörjning, långvariga grundvattenbortledningar samt övriga dammar med pågående verksamhet ska omfattas av kravet på miljörapport. Det behöver också tas fram föreskrifter gällande innehållet i miljörapporterna.

Övriga synpunkter på betänkandet

Behov av tidsbegränsade tillstånd

Länsstyrelsen anser att delar av förslaget som presenterades i utredningen "Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen" (SOU 2022:33) som innebär en obligatorisk omprövning av befintliga domar och beslut för att åstadkomma moderna miljövillkor ska genomföras, men med följande ändringar:

- Förslaget ska gälla alla vattenverksamheter och miljöpåverkande verksamheter som är tillstånds- eller granskningspliktiga och som utgör kontinuerligt pågående verksamheter.

2025-04-09

- Att intervallet för när omprövningen ska ses över anpassas till olika verksamhetstypers påverkan på miljön och behov av översyn.

Behov av fortsatt översyn av omotiverade skillnader mellan vattenverksamheter och miljöfarliga verksamheter

Flera utredningar, inklusive denna, har lyft frågan att det idag finns omotiverade skillnader i prövningen av vattenverksamheter och miljöfarliga verksamheter. Detta betänkande har kommit ett steg närmare att minska denna skillnad men det finns fortfarande mycket kvar att göra. Frågan är komplex, men angelägen, och vi förordar därför att det sker fördjupade utredningar i frågan.